

Nr 161.

Av fröken **Hesselgren**, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till ordnande av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden.

Lagen om kvinnas behörighet att inneha statstjänst och allmänt uppdrag antogs av riksdagen år 1923 att träda i kraft den dag Konung och riksdag bestämma. Uppskovet med lagens ikraftträdande motiverades med nödvändigheten av att dessförinnan fastställa de statsanställda kvinnornas löne- och pensionsförhållanden.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t nu framlagt ett förslag till ordnande av avlönings- och pensionsförhållanden såväl för de kvinnor, som efter behörighetslagens ikraftträdande komma att erhålla tjänst, som hittills varit reserverad för män, som för de kvinnor, som redan nu innehava statstjänst. Då det för många kvinnor är av avgörande betydelse för deras framtida liv, att lagen verkligen får träda ikraft, måste denna Kungl. Maj:ts åtgärd hälsas med stor tillfredsställelse och den bestämda förhoppningen, att frågan vid denna riksdag måtte vinna sin lösning.

I Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag har principen om *lika lön i samma befattning* kommit till klart uttryck. Alla befattningar äro inordnade under samma löneplan och inga som helst skillnader i löne- och pensionshänseende ha gjorts mellan manlig och kvinnlig befattningshavare.

Kungl. Maj:t har också tagit avstånd från de utredningar, som gjorts angående kvinnornas påstådda större sjuklighet och sämre prestationsförmåga och med rätta framhållit, att staten i anställnings- och befordringsordningen bör ha nödiga garantier i förevarande hänseende.

Stora svårigheter måste givetvis yppa sig, då man skall i samma löneplan inordna en grupp befattningar, som till sin natur ej äro fullt identiska med motsvarande förut i denna löneplan befintliga befattningar. Den inplacering, som här skett, bär också märken av dessa svårigheter, och stora oegentligheter ha på sina håll uppstått. En del av dessa torde emellertid med någon tids erfarenhet kunna av verken själva rättas på. Departementschefen visar också själv på denna utväg och utlovar en eftersyn, till vilken vissa omtvistade fall redan i förslaget hänvisas. Här berörda svårigheter att åstadkomma en lämplig och rättvis inplacering har i hög grad skärpts av det starka tryck, som av statsfinansiella skäl lagts på kostnadsfrågan. Verken ha därför vid sina förslag till inplacering av sina respektive befattningshavare i den gemensamma löne-

planen ej ansett sig kunna taga den hänsyn till det kvalitativa bedömandet av de nuvarande kvinnliga befattningshavarnas arbete, som dessa befattningshavare med all rätt borde kunnat förvänta, och i vissa delar av löneplanen har detta lett till konsekvenser, som ej törde vara med statsnyttan förenligt att lämna obeaktade.

Kungl. Maj:t, som vid sin slutprövning av de båda i finansdepartementet utarbetade alternativen gått in för alternativ I, som grundar sig på en efter nuvarande kvinnliga löner gjord kvantitativ inplacering, framhåller emellertid, att "en sådan inplacering icke utesluter ett samtidigt hänsynstagande till befattningarnas betydelse inbördes ur synpunkten av fordrade kvalifikationer."

Att de nuvarande kvinnliga befattningshavarna vid sin inplacering det oaktat genomgående ställts i så låga lönegrader i förhållande till motsvarande manliga tjänster, har motiverats, dels med värdesättningen av det kvinnliga arbetet å den allmänna arbetsmarknaden, dels med behovet att differentiera vissa befattningar i högre och lägre befattningar, som behöva mer eller mindre kvalificerad arbetskraft, oberoende om denna är kvinnlig eller manlig.

Med erkännande av det berättigade i att hänsyn toges till båda dessa synpunkter, måste det emellertid framhållas, att det icke ur någon synpunkt kan vara lämpligt eller med rätten överensstämmande, att absolut identiska befattningar ställas i väsentligt olika lönegrader eller, att befattningar, som äro förknäade med viss befälsställning, sättas en eller flera lönegrader under de befattningshavare, som enligt arbetets karaktär måste betraktas som de förras underordnade eller att befattningar med erkänt högre kompetensfordringar och mera kvalificerat arbete ställas under befattningar av väsentligen enklare art.

Den mycket starka motvilja mot alternativ I i finansdepartementets promemoria, som framträtt inom de olika kvinnosammanslutningarna, vilar till stor del på att denna löneplan i hög grad var behäftad med dessa fel.

Kungl. Maj:t har i viss mån beaktat det berättigade i denna kritik och gjort en del välbehöfliga och välmotiverade omflyttningar såsom t. ex. telegrafkommissarier av klass 6 och klass 5, kopister och första kanslibiträden. Det är emellertid intet tvivel om, att ytterligare sådana jämkningar äro synnerligen påkallade, och det är att hoppas, att riksdagen i sin granskning av förslaget ville taga hänsyn härtill. Ur statsnyttans synpunkt torde det vara av betydelse, att onödiga svårigheter och friktionsmöjligheter inom verken bortelimineras.

Mest framträdande torde här påtalade missförhållanden vara för de befattningar, som i Kungl. Maj:ts förslag inplacerats i nya 12:te lönegraden.

I alternativ I hade dessa befattningshavare placerats i 13:de och i alternativ II i 14:de och 15:de lönegraderna. 1921-års lönekommitté hade satt dem i här föreslagna 16:de (gamla 9:de. Alla lönegrader benämnas här i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag). Kungl. Maj:t motiverar sin nedflyttning av dessa befattningar med att hänvisa till, att kommunikationsverken själva föreslagit 12:te och kommunikationsverkens lönenämnd till och med 11:te lönegraden. Härvidlag har emellertid både verken och lönenämnderna utgått allenast från

en, som departementschefen säger, rent mekanisk kvantitativ inplacering utan någon hänsyn till arbetets art. I de yttranden, som gälla alternativ II, där utgångspunkten varit en kvalitativ inflyttning med värdesättning av själva arbetets art, ha verken placerat dessa befattningshavare betydligt högre — telegrafien och posten i 15:de resp. 16:de lönegraden, de övriga i 14:de, 15:de och 16:de lönegraderna.

Så gott som alla befattningshavare i här omskrivna grupp av kvinnliga tjänstemän stå i befälsställning och hava nått dessa sina tjänster efter mycket strängt urval samt hava ett av verklig yrkesskicklighet beroende kvalificerat arbete. En del av dem såsom t. ex. *förste postexpeditörerna* äro dessutom på flera håll i sitt arbete överordnade de manliga tjänstemän i 15:de lönegraden, som i Kungl. Maj:ts förslag kallas assistenter och som närmast varit att likställa med de kvinnliga postexpeditörer, som i förslaget inplacerats i 11:te lönegraden. En sådan placering måste få synnerligen olyckliga konsekvenser för samarbetet mellan de olika befattningshavarna inom verket, och torde de svårigheter, som här uppstå, drabba ej blott de kvinnliga tjänstemännen, som fått sitt arbete på detta sätt ringaktat, utan även de nytillträdande manliga befattningshavare, som denna väg skola avancera upp till assistentbefattning.

Förste telegrafisterna åter äro med få undantag anställda som föreståndare för filialtelegrafstationer eller såsom gruppchefer å de större telegrafstationerna och utöva där ett omfattande befäl, som i den punkten torde vara jämförligt med en förste assistents än en assistents arbete. Detsamma torde i viss mån kunna sägas även om *förste vaktföreståndare*.

En uppflyttning av dessa befattningar i 15:de lönegraden och sammanslagning med, eller för vissa grupper sidoordnande med, assistenterna torde på grund av här omskrivna tjänsters karaktär och det högt kvalificerade arbete, som därmed är förbundet, vara nödvändigt, om ej de kvinnliga befattningshavarna skola komma i en för deras arbete högst menlig ställning.

Vad åter de befattningar beträffa, som i alternativ II satts i 14:de lönegraden, så har *kanslistbefattning i utrikesdepartementet* hittills besatts antingen med manlig eller kvinnlig befattningshavare, och skillnaden torde även hädanefter endast komma att ligga i placeringsarten. Den stora skillnaden i för kanslist och förste kanslist föreslagna lönegrader synes därför orimlig, och samma skäl, som av Kungl. Maj:t anföres för en sammanslagning av kameralbiträdesbefattningen i hospitalsstyrelsen, torde här göra sig gällande. Lönekommittén hade också placerat dem i samma lönegrad, och torde detta vara fullt berättigat, så mycket mer som avlöningsförhållandena redan från början vore fullkomligt lika för manliga och kvinnliga befattningshavare. —

Vad som här framhållits om dessa befattningshavares ställning till varandra kan också sägas om *assistenterna vid fångvården* och *vid tvångsarbetsanstalterna*, där arbetsuppgifterna för de kvinnliga assistenterna äro identiska med de manliga assistenternas av klass 3 och snarare mera kvalificerade för de förstnämnda. Det har också visat sig svårt att med den låga lönen erhålla

lämpliga kvinnliga assistenter, och har en av dessa befattningar i Växjö på grund härav stått vakant. Då emellertid en omorganisation av åtminstone tvångsarbetsanstalterna är att förvänta, torde denna placeringsfråga tillsvidare böra hänskjutas till den omtalade eftersynen. Detsamma torde också vara fallet med förestånderskorna vid hospitalsstaten.

Beträffande *förste kansliskrivarebefattningarna vid järnvägen och vattenfallsstyrelsen* har dessas ställning i förhållande till förste postexpeditör och förste telegrafist vid föregående tillfällen värdesatts och ansetts vara likställda. Även med dem torde man kunna framhålla, att de ha med förste assistenter jämförligt arbete och att de alltid ha befälsställning över sina kamrater i lägre grader. Det torde därför vara befogat att även för dem påyrka en uppflyttning i 15:de lönegraden.

Vad kostnaden för här omskrivna uppflyttningar av i 12:te lönegraden placerade befattningshavare till 15:de lönegraden beträffar, så skulle den enligt vad jag under hand inhämtat uppgå till c:a 100,000 kronor. Beträffande en mindre grupp av befattningshavare, som inplacerats i 7:de lönegraden, torde också ändringar böra göras. Det gäller *kassörerna i telegrafverket*, som i alternativ I placerats i 8:de lönegraden och av Kungl. Maj:t nedflyttats till 7:de. Departementschefen motiverar detta med, att telegrafstyrelsen själv ansett dessa befattningshavare vara en lönegrad för högt placerade. Detta torde emellertid bero på, att styrelsen härvidlag utgått från en rent kvantitativ inflyttning. Vid en kvalitativ bedömning har den placerat dessa befattningar i 10:de lönegraden, och torde en sådan uppskattning vara fullt berättigad vid tanke på det kvalificerade och ansvarsfulla arbete, som av dessa kassörer utföres. En uppflyttning till den lönegrad, som i alternativ I föreslogs, torde åtminstone böra göras. Sammalunda lär förhållandet vara med 4 befattningar i Statens provningsanstalt, s. k. *laboratoriebiträden av 2:dra klass*, vilka liksom kassörerna tillhört lönegrad C 4 och nu i likhet med dessa placerats i samma lönegrad som förste kanslibiträden, för vilka en helt annan och lägre kompetens fordras. Denna omflyttning skulle, enligt vad jag under hand inhämtat, draga en kostnad av c:a 10,000 kronor.

Även beträffande befattningar i 4:de och 11:te lönegraderna torde berättigade anmärkningar kunna göras. Då jag icke dess mindre ansett mig böra avstå från att på dessa punkter nu framlägga något yrkande, är detta med hänsyn till de omfattande ekonomiska konsekvenser en omläggning av dessa lönegrader skulle medföra och i den bestämda förhoppningen, att rättelse härutinnan efter vunnit erfarenhet vid en senare tidpunkt skall kunna vinnas.

I Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlösningsreglementet den 22 juni 1921 finnas intagna vissa bestämmelser i §§ 4, 16 och 21, som torde böra underkastas vissa ändringar.

§ 4. Enligt behörighetslagens bestämmelser har gift kvinna utan inskränkning medgivits samma rätt med avseende å innehav av statstjänst, som skall tillkomma ogift kvinna. Kungl. Maj:t framhåller också, att efter behörighets-

lagens ikraftträdande de i gällande avlöningsbestämmelser intagna särskilda föreskrifterna ifråga om gift kvinnas ställning i statstjänst icke kunna bibehållas. Kungl. Maj:t har emellertid ansett vissa åtgärder vara erforderliga för att undvika eller åtminstone minska de olägenheter, som ansetts kunna uppstå av gift kvinnas arbete i statstjänst och har för den skull utarbetat en ny formulering av § 4 i avlöningsreglementet, vilken ställer kvinnliga tjänstemän i en särskild ställning, som torde vara opåkallad. De korrektiv, som eventuellt skulle i enstaka fall behövas, torde redan vara tillfinnandes i de allmänna bestämmelserna om anställning och befordran och tjänstens behöriga skötande, varför jag anser denna § böra utgå.

§ 16. I fråga om *sjukledighet* har Kungl. Maj:t i enlighet med lönekommitténs förslag upptagit en särbestämmelse för kvinnor, som synes mig i hög grad olämplig. Det i § 16 stadgade löneavdraget (s. k. A.-avdrag), som tjänsteman får vidkännas vid sjukdom, skall enligt den föreslagna bestämmelsen ej tillämpas för sjukdom, som står i samband med havandeskap eller barnsbörd utan skall vid sådan sjukdom hela lönen avdragas (s. k. D.-avdrag).

Angående denna fråga säger järnvägsstyrelsen, att den ej kunde finna skäligt, att sjukdom, som stod i samband med havandeskap eller barnsbörd, på sätt kommittén föreslagit, sattes i en för befattningshavaren oförmånlig särklass i förhållande till annan sjukdom. Att här vore fråga om sjukdomar, som föranleddes av för kvinnokönet speciella förhållanden, borde ej medföra en undantagsställning, så mycket mindre som något sådant ej ifrågasatts beträffande sjukdomsformer, som företrädesvis uppträdde hos manliga befattningshavare, utan syntes rättvisa och billighet kräva, att, om verklig konstaterad sjukdom föreläge, endast vanligt sjukledighetsavdrag beräknades. Till detta uttalande vill jag på det varmaste ansluta mig och påyrka, att denna del av § 16 utgår.

§ 21. Angående *semesterfrågan* föreslår Kungl. Maj:t, att nuvarande kvinnliga befattningshavare skola få bibehållas vid den förmånligare semester, som för närvarande tillkommer dem, vilket torde lösa svårigheterna under övergångstiden. Vid inplacering i den nya löneskalan, där semesterbestämmelserna i viss mån lagts efter andra linjer, kommer emellertid givetvis en del svårigheter även i framtiden att uppstå för vissa mera speciella slag av befattningar, exempelvis för hospitalssköterskorna. Men torde rättelse härutinnan bäst vinnas vid de eventuella ruckningar, som en närmare eftersyn kommer att medföra. På en punkt synes mig dock en ändring lämpligen böra omedelbart göras.

I Kungl. Maj:ts förslag har den kortare semestertiden (20—30 dagar) tilldelats befattningshavarna i lönegraderna 1—11. Då emellertid den 11:te lönegraden är ny och inskjuten mellan gamla 5:te och 6:te lönegraderna och då den vidare för många befattningshavare är sluttjänst med arbetsuppgifter, som till sin natur äro närmast jämförbara med de åligganden, som påvåla lönegraderna 12—23 och då slutligen denna nya lönegrad icke inrymmer några manliga befattningshavare med mera rörligt arbete och sålunda med mindre semesterbehov, så torde det vara skäligt, att skillnaden mellan den längre (25—35

dagar) och den kortare (20—25 dagar) semestertiden förlägges mellan 10:e och 11:te lönegraden i stället för som nu föreslagits mellan 11:te och 12:te.

Här föreslagna ändringar i reglementet beröra emellertid också reglementet för lots- och fyrstatens personal i Kungl. Maj:ts proposition nr 1 på 10:de huvudtiteln samt reglementet i Kungl. Maj:ts proposition nr 2 angående kommunikationsverkens personal, varav följer, att enahanda ändringsförslag gäller även dessa reglementen.

På grund av vad som här anförts hemställes,

att i till Kungl. Maj:ts proposition nr 1 fogade förslag till kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlösningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) göras följande ändringar:

§ 4: utgår.

§ 16: att orden: "vad sålunda stadgas — — — — —
— — — — — eller barnsbörd" utgå.

§ 21: att de båda första semesterbestämmelserna få följande lydelse: Tjänstemän tillhörande 1—10 lönegraderna enligt 9 § avd. B — 20 dagar — 30 dagar.

Tjänstemän tillhörande 11—23 lönegraderna enligt § 9 avd. B — 25—35 dagar;

att motsvarande ändringar göras dels i förslag till kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlösningsreglementet den 9 juni 1922 (nr 379),

dels i förslag till kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlösningsreglementet den 19 juni 1919 (nr 343),

att i förslaget till inplacering av de särskilda kvinnliga befattningarna å den av Kungl. Maj:t förordade gemensamma löneplanen måtte vidtagas följande ändringar:

I 12:te lönegraden inplacerade befattningar: *förste postexpeditör, förste telegrafexpeditör, förste kassör, förste vaktföreståndare, förste kontorsskrivare, kanslist av 2:dra klass i utrikesdepartementet och vid beskickningarna*, flyttas till 15:de lönegraden,

I 7:de lönegraden inplacerade *kassör i telegrafverket, laboratoriebiträde av 2:dra klass vid statens provningsanstalt*, flyttas till 8:de lönegraden samt

att riksdagen ville bevilja de för olika verks stater härför erforderliga medlen, ävensom låta vidtaga de författningsändringar, som härav kunna bli påkallade.

Stockholm den 22 januari 1925.

Kerstin Hesselgren.